

ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ОСНОВНИХ ФОНДІВ ХАРЧОВИХ ПІДПРИЄМСТВ ЯК УМОВА ЇХ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ

Лиса Н.В., асистент

Уманський національний університет садівництва

Подано рекомендації щодо підвищення ефективності використання наявних основних засобів та прискорення оновлення основних засобів промислових підприємств в умовах обмежених ресурсів.

Resulted to recommendation on the increase of efficiency of the use of the present fixed assets and acceleration of updating of the fixed assets of enterprises in the conditions of limited.

Постановка проблеми. Проблема інноваційної модернізації багатогранна й має багато рівнів. Поряд з масштабними питаннями формування загальнонаціональної інноваційної системи актуальними є й питання активізації й забезпечення ефективного управління інноваційною діяльністю на рівні підприємств харчової промисловості. При високій і наростаючій конкуренції й обмеженості ресурсів для українських харчових підприємств головними засобами підвищення ефективності діяльності й конкурентоспроможності стає реалізація інновацій в напрямі оновлення основних фондів та ефективного їх використання. При цьому висувуються на перший план питання адекватного й надійного виміру результатів і витрат в інноваційній сфері, оптимального використання ресурсів, погодженого перспективного й поточного планування інноваційної діяльності. Особливо проблемним сектором української економіки залишається харчова промисловість, що в чималому ступені обумовлено відсутністю або неефективністю використання на її об'єктах систем управління інноваційною діяльністю. Усього 15 % підприємств галузі розвиваються ефективно, що явно недостатньо для економічного піднесення української економіки. Тільки 6 % продукції української харчової промисловості може конкурувати на світових ринках. Якщо не будуть проведені комплексні перетворення економічних механізмів підвищення ефективності використання основних фондів, то в найближчі роки варто очікувати повного занепаду галузі, що відволікає ресурси від ефективної інноваційної діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Важливість інновацій для економічного розвитку доведено багатьма вітчизняними та зарубіжними науковцями, зокрема, С. М. Ілляшенко [1], Саблуком П.Т, Топіхой І.Н., Наумовим О.Б., Ніколюк О.В., Гришовой І.Ю., В.М. Гейцем [3], Федуловою Л.І. [4], Маліком М.Я., Галицьким О.М., Крюковою І.О, Борщ Л. М [8].

Разом з тим, потребують додаткового розгляду питання сучасного стану та перспективи інноваційного розвитку вітчизняних харчових підприємств в контексті ефективності використання та оновлення їх основних фондів, формування інноваційно-виробничого потенціалу, впливу на них ринкової кон'юнктури, доступу до інвестиційних ресурсів, управлінського досвіду тощо.

Постановка завдання. Визначення змісту інноваційного розвитку в харчовій промисловості та розуміння значення підвищення ефективності використання основних фондів харчових підприємств в інноваційного розвитку галузі.

Виклад основного матеріалу дослідження. З точки зору використання ресурсного потенціалу трактує інноваційний розвиток С. М. Ілляшенко «...процес господарювання, що спирається на безупинні пошук і використання нових способів і сфер реалізації потенціалу підприємств у мінливих умовах зовнішнього середовища у рамках обраної місії та прийнятної мотивації діяльності і який пов'язаний з модифікацією існуючих і формуванням нових ринків збуту» При цьому автор виділяє такі основні напрями інноваційного розвитку: збалансований (визначається поступовим характером інноваційних зрушень), наступаючий (ситуація швидких кардинальних змін), захищаючий (з метою підвищення рівня конкурентоспроможності до позицій лідера ринку), абсорбуючий (імітація інноваційних перетворень) [1].

Група вітчизняних авторів, зокрема, М. В. Гаман, О. І. Даций, М. Х. Корецький та ін. в якості основних напрямів виділяють внутрішній та зовнішній, який, в свою чергу включає легітимний, нелегітимний, цілеспрямований його види [2]. Ряд інших авторів за сферами застосування розрізняють такі напрями інноваційного розвитку, як: організаційно-управлінський, ресурсний, торгово-технологічний, концептуально-форматний, продуктовий [3].

Досить вдалим та змістовним вважаємо визначення інноваційного розвитку, запропоноване Федулова Л.І. [4]: «це незворотній процес переходу з одного стану в інший, який характеризується сукупністю змін, обумовлених впровадженням інноваційних перетворень, що приводять до формування нових властивостей системи, зміни її якісного стану, зростання здібностей, компетенцій, потенціалу та рівня ефективності її діяльності, укріплення системи, а також формування здатності чинити опір руйнівним силам зовнішнього та внутрішнього середовища» [5].

Борщ Л. М. визначає інноваційний розвиток АПК як комплексне використання наукоємних факторів виробництва в технологічній, організаційній, економічній та управлінській діяльності для забезпечення стійковисокої конкурентоспроможності продукції АПК на внутрішніх та зовнішніх ринках [6].

З точки зору підвищення результативності господарювання та рівня конкурентоспроможності підприємства визначає інноваційний розвиток автор «це сукупність відносин, що виникають в ході цілеспрямованого підвищення економічної ефективності та конкурентоспроможності організації на основі інновацій [7].

Методологічне забезпечення реалізації інноваційного потенціалу підприємства, як зазначалось вище, базується на сформованій системі цільових показників, які відповідають обраним стратегічним підходам та концепції реалізації інноваційного потенціалу підприємства харчової промисловості. Проведений аналіз свідчить, що більшість дослідників обрали для оцінки інтегрований показник, проте це абсолютно не заперечує необхідність цільових показників, зведення яких до узагальнюючого інтегрального показника обумовлено широким колом дослідницьких завдань інноваційної сфери та дозволяє провести комплексне дослідження за всіма факторами та впливовими ознаками.

Сьогодні інноваційна діяльність підприємств харчової промисловості спрямована у бік інноваційної продукції та засобів виробництва, що належать до процесних виробничих інновацій та забезпечують вироблення інновацій-

ної продукції харчування промислового виробництва. В 2011 році в цьому напрямку витрачалось 89,6 % загальних витрат інноваційної діяльності підприємств, що дозволило істотно збільшити технологічний рівень підприємств харчової промисловості за рахунок придбання основних засобів та програмного забезпечення (в структурі капітальних вкладень харчової промисловості – до 12,7 % у 2010 р. і до 9,4 % у 2011 р., тобто більш, ніж удвічі). Проте, техніко-технологічний рівень харчових підприємств та їх інноваційний потенціал, що характеризуються показниками зношеності основних засобів та динамікою їх вартості залишаються низькими.

За даними Держкомстату у 2000-2011 рр. вартість основних засобів підприємств харчової промисловості зросла у 3,6 рази (з 20,5 млрд. грн. до 73,5 млрд. грн.), а їх зношеність на кінець 2011 року складала 43,4 %, отже оновлення майже не відбувалось. Зауважимо, що за офіційними даними за аналізований період більше чверті промислових підприємств зупиняло свою виробничу діяльність внаслідок того, що їхня продукція при кризовому стані економіки є неконкурентоспроможною по відношенню до продукції зарубіжних конкурентів особливо в періоди низькою спроможності населення, тобто їх виробничі потужності законсервовані.

На думку автора [8], незважаючи на економічні складнощі, згідно звітних даних, щороку в харчовій промисловості введення в дію основних засобів оцінюється в 17-20 % від їх загальної вартості, вибуття – 4-6 %, тобто чистий приріст в межах 11-15 %, (в 2011 р. - 16,1 %). Унаслідок цього продовжує залишатися високою частка фізично зношеного і морально застарілого основного капіталу, який до того ж виводиться із експлуатації недостатніми темпами [8].

Наведені аналітичні дані свідчать про посилення невідповідності в техніко-технологічному рівні виробництва між підприємствами харчової промисловості, які проводять модернізацію технологій виробництва бази з урахуванням зарубіжного інноваційного досвіду та які виживають на застарілому технічному стані виробничих потужностей з перервами у виробництві та намагаються використовувати залишковий потенціал несучасного обладнання.

Одним із напрямів переорієнтації на інноваційну модель розвитку вітчизняної харчової промисловості визначають реструктуризацію галузі, класифікацію та перехід на великотоварне виробництво. Механізми кластеризації галузі вбачаються доцільними багатьма економістами в різних галузях харчової промисловості, зокрема, молокопереробній, цукрової, м'ясопереробної, комбікормової, спиртової, виробництва нерафінованої олії.

Технологічний розвиток галузей промисловості, в тому числі і харчової промисловості, характеризується насамперед впровадженням прогресивних технологічних процесів. Статистичні дані свідчать, що за цими показниками машинобудування випереджає інші галузі і становить в середньому понад 50 %, хоча загалом впровадження прогресивних технологій не характеризується особливою стабільністю. Так, після зниження загальної кількості впроваджених технологічних процесів у промисловості у 2006 році, протягом 2007-2011 рр. зазначений показник почав зростати. Проте в абсолютних цифрах це такі мізерні значення, що за показником технологічної готовності відкидають Україну до групи країн, які ніколи не мали власного системоут-

ворювального науково-технічного потенціалу. Така сама закономірність спостерігається і стосовно кількості маловідходних, ресурсозберігаючих та безвідходних технологій.

На підприємствах харчової промисловості країни рівень впровадження прогресивних технологій є дуже низьким (табл. 1). Майже 45 % підприємств переробної промисловості застосовують технології, вік яких складає до 10 років, 37 % – від 11 до 30 років, майже 6 % підприємств не визначили вік технологій свого виробництва.

Таблиця 1

Впровадження новітніх технологій промисловими підприємствами України за видами економічної діяльності, процесів [8]

Вид економічної діяльності	2005 р.	2006 р.	2007 р.	2008 р.	2009 р.	2010 р.	2011 р.
Промисловість	1421	1142	1727	1808	1145	1419	1647
Добувна промисловість	48	29	19	26	11	15	24
Переробна промисловість	1367	1107	1698	1772	1117	1375	1592
Харчова промисловість та переробка харчових продуктів	149	154	192	129	79	210	174
Легка промисловість	76	57	45	72	19	50	47
Хімічна та нафтохімічна промисловість	56	50	170	112	104	135	139
Металургія та обробка металу	183	156	97	85	56	58	101
Машинобудування	799	606	1070	1273	798	755	996
Інші галузі	104	84	124	101	61	167	41

Більшість підприємств, які застосовують технологічні процеси, середній вік яких не перевищує 5 років (23,9 %), працюють у сфері виробництва харчових продуктів та напоїв. Найвища частка таких підприємств в загальній їх кількості (46,2 % підприємств виду діяльності) – серед виробників офісного устаткування та електронно-обчислювальних машин, біля 30 % – у виробництві меблів, гумових та пластмасових виробів, медичної техніки, вимірювальних засобів, оптичних приладів, годинників, виробництві іншої продукції, 27,8 % – у виробництві автомобілів, причепів та напівпричепів, 25,6 % – паперової маси, паперу, картону та виробів з них, 24 % – у виробництві готових металевих виробів та металургійному виробництві.

Інвестиційна складова ресурсного потенціалу харчової промисловості повинна кількісно та якісно зростати. Це зростання слід розглядати як гарантію продовольчої та важливий чинник економічної безпеки держави. Водночас вона має повною мірою відповідати сучасним вимогам ведення виробництва і бути цілісно та структурно збалансованою.

З середини 1980-х років досконалість харчової промисловості почала знижуватися. Спрацювання основних засобів досягло критичної позначки – 50%, половина промислового устаткування вичерпала свій ресурс і має вік у 20 і більше років. Сьогодні економіка позбавлена інвестиційних можливостей, ефективному оновленню основних засобів заважає недосконалий механізм амортизації, який практично гальмує реноваційні процеси в економіці.

Динаміка відтворення основних засобів у харчовій промисловості

Показник	2005		2010		2011		2012	
	Млн. грн	%	Млн. грн	%	Млн. грн	%	Млн. грн	%
Основні засоби	57037	100	65749	100	73659	100	81778	100
Введено в дію нових основних засобів	7202 12,6	12,6	7895	12,0	6418 8	8,7	5763	7,0
Ліквідовано основних засобів	288	0.5	474	0,7	343	0,5	965	1,2
Ступінь зносу	-	45.5	-	44.8	-	45.6	-	45.7

Розраховано автором за даними Держкомстату України

Для підприємств харчової промисловості України характерні низькі темпи відтворювальних процесів і, відповідно, високі коефіцієнти зносу основних засобів та низькі коефіцієнти використання виробничих потужностей (табл. 2). Це викликано тенденціями, які тривалий час були характерні для економіки України. Накопичення основних засобів замість інтенсифікації їх заміни, низькі обсяги інвестицій у промисловість, недостатні обсяги вибуття та заміни морально та фізично зношених основних засобів призвели до уповільнення відтворювальних процесів і накопичення фізично та морально застарілого обладнання.

Статистичні дані вказують на те, що за останні роки технічна озброєність харчового виробництва зросла. Звичайно, це явище можна відмітити як позитивне, але при цьому проблема застарілих основних засобів залишається. Підприємства повинні самостійно намагатися впроваджувати нові технології, технологічні процеси, реконструювати та модернізувати основні засоби, шукати резерви для використання нових потужностей.

Висновки. Причини, що зумовили та посилюють виявлені негативні тенденції в розвитку галузі є досить різноманітними. Просте відтворення існуючої технологічної бази не зможе забезпечити Україні довгострокового економічного зростання галузі. Основою подальшого розвитку харчової промисловості мають стати дії щодо технологічного оновлення та структурної перебудови виробництва. Необхідно позбутися відсталості технічної бази харчової промисловості, збільшивши інвестиції у власне технічне переозброєння. Це дозволить розширити внутрішній ринок та допомогти галузі поліпшити своє фінансове положення. Незважаючи на те, що впровадження інновацій вважається одним із способів удосконалення структури виробництва, підтримки високих темпів розвитку й рівня прибутковості, вони не стали засобом підвищення конкурентоспроможності.

Список використаних джерел:

1. Ілляшенко С. М. Управління інноваційним розвитком: проблеми, концепції, методи / Ілляшенко С. М. — Суми : ВТД "Університетська книга", 2003. — 504 с.
2. Стратегічне управління інноваційною діяльністю як основа економічної безпеки національної економіки : монографія / [М.В. Гаман, О.І. Дацій, М.Х. Корецький та ін.]. — Донецьк : ТОВ «Юго-Восток», 2008. — 281 с
3. Поддєрьогін А. М. Інновації та їх фінансове забезпечення в харчовій промисловості України / А. М.Поддєрьогін, А. В. Корнилюк // Фінанси України. — 2009. — № 11. — С. 95.

4. Федулова Л. І. Інноваційний розвиток промисловості України : тенденції та закономірності / Л. І. Федулова // Актуальні проблеми економіки. – 2007. – №3. – С. 82-97.
 5. Інноваційний розвиток економіки та напрямки його прискорення / [за ред. В. П. Александрової]. – К. : Ін-т екон. прогнозування НАН України, 2002. – 236 с.
 6. Левицька І.В. Проблеми інтенсифікації відтворювальних процесів на підприємствах харчової промисловості / І.В. Левицька // Економіка харчової промисловості. – 2010. – №3. – С. 14–17.
 7. Борщ Л. М. Інновації і інвестиції в реальному секторі економіки: перспективи розвитку / Л. М. Борщ // Економіка ринкових відносин. – 2008. – № 22. – С. 44 – 52
 8. Бондаренко О. Сучасні напрямки відтворення основних засобів/ О.Бондаренко// Економіка: проблеми теорії та практики. – 2005, вип. 15. – С. 120-127.
- Рецензент – д.е.н., професор Гришова І.Ю.*

УДК 336.764.1

ОЦІНКА СТАНУ АКТИВІВ ПІДПРИЄМСТВА ТА УПРАВЛІННЯ НИМИ

*Лисевич С.Г., ст. викладач; Д'яченко К.О., магістрант
ДВНЗ «Криворізький національний університет»*

У статті наведено аналіз визначень активів та розраховані показники оцінки активів по досліджуваному підприємству. Зроблена оцінка вірогідності банкрутства підприємства за методикою д.е.н. Турило А.М. та Святенко С.В.

The article contains analysis of the definitions of assets and asset valuation indicators calculated for the studied company. The assessment of probability of bankruptcy is carried out by the method of the Doctor of Economics Turilo A.M. and Svyatenko S.V.

Постановка проблеми. Для сучасної національної економіки характерна нестабільність і висока динамічність зовнішнього середовища. Всі ці чинники негативно впливають на фінансовий стан підприємства і змушують його керівників постійно приймати рішення в умовах невизначеності. Внаслідок цього на перший план виходять фінансові аспекти діяльності підприємства. Одним з таких аспектів є вартість активів підприємства і підтримання їх на достатньому рівні.

Аналіз останніх джерел та публікацій. Актуальним проблемам оцінки та управління активами в контексті фінансової безпеки підприємства присвячені роботи таких учених-економістів, як: Бланк І.О., Мамонтова Н.А., Мойсеєнко І.П., Поддєрьогін А.М., Савицька А.В., Турило А.М. та інші.

Постановка завдання. Дослідження терміну «активи» та вивчення впливу показників оцінки активів на фінансовий стан підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Активи являють собою економічні ресурси підприємства у різних видах, які використовуються в процесі здійснення господарської діяльності. Вони формуються для конкретних цілей здійснення цієї діяльності у відповідності до місії та стратегії економічного розвитку підприємства і у формі сукупних майнових цінностей характеризують основу його економічного потенціалу. Активи підприємства повинні відповідати функціональній направленості та обсягам діяльності виробничого підприємства. Тільки при такій відповідності вони представляють для підприємства певну цінність, як його економічні ресурси, що призначені для використання у наступному періоді [5].